

Nieuwsbrief AWN Zeeland/West-Brabant oktober-november 5-2021

Inhoud:

1. Welkom
2. Verslag ledenvergadering 6 november
3. Verslag Excursie naar de verdwenen Zwinsteden op zaterdag 9 oktober
4. Archeologie Zeeland/West-Brabant in de media

1. Welkom!

Voor u ligt de nieuwsbrief van onze afdeling van oktober-november. Nu we te maken krijgen met nieuwe coronamaatregelen, zijn we blij dat we in ieder geval in oktober en november weer een excursie en een algemene ledenvergadering met een daaraan gekoppelde excursie hebben kunnen doen. U vindt van beide dagen een verslag in deze nieuwsbrief.

We hopen dat we ondanks de corona-omstandigheden ook de komende maanden weer bij elkaar kunnen komen. Zo kunt u om te beginnen binnenkort nog een keer mee met Aagje Feldbrugge naar Terra Maris, waar ze tot dit voorjaar een Vikingen-tentoonstelling heeft.

Voor het afdelingsbestuur zijn we nog steeds op zoek naar een secretaris en een veldwerkcoördinator. zijn we nog steeds We zijn blij dat we alweer twee groepsactiviteitzomermaanden. Komt u bij ons gezellige bestuur, of weet u iemand uit uw omgeving die ons een handje wil toesteken?

Heeft u naar aanleiding van deze nieuwsbrief vragen of zou u graag iets geplaatst hebben? Neem contact op via communicatie@awnzeeland.nl.

De samenstellers van de nieuwsbrief, Hans de Vos en Ariane Lafort

2. Verslag Ledenvergadering zaterdag 6 november '21

Een groep van 15 AWN-ers kwam zaterdag 6 november bij elkaar in natuureducatiecentrum De Kraaijberg in Bergen op Zoom. Het was weer de eerste fysieke jaarvergadering sinds de coronaperikelen zijn losgebarsten. Sinds eind 2019 heeft de afdeling Zeeland/West-Brabant een nieuw bestuur. Voorzitter Alex Groosman schetste dat het jaar 2020 door corona weinig heeft

opgeleverd; cursussen, excursies en bijeenkomsten zijn merendeel afgelast. Fijn dat we dit lopende jaar 2021 in ieder geval weer een eerste grote excursie hebben kunnen houden, over de Verdwenen Zwinsteden.

Door het vervallen van een groot deel van de activiteiten hebben we in 2020 minder geld uitgegeven dan gedacht; ruim 2400 euro in plaats van de begrote 4000. Het geld dat wel is uitgegeven gaat naar de papieren uitgave van de Zuidwesterheem. In combinatie met een eerder kasoverschot heeft penningmeester Niek Beeke 6000 euro weggezet als algemene reserve.

2020 was het laatste jaar dat de afdeling Zeeland/West-Brabant een jaarsubsidie kreeg van 2500 euro van de provincie Zeeland. De provincie geeft alleen nog subsidie voor projecten, waarvoor AWN Zeeland/West-Brabant moet samenwerken met andere (oudheidkundige) verenigingen. Ook de landelijke afdeling van AWN heeft een 'pot' voor projecten. Duidelijk is dat we als afdeling moeten en willen kijken naar gezamenlijke projecten met andere organisaties. Daarvoor voert het bestuur inmiddels verschillende verkennende gesprekken, zoals met Erfgoed Zeeland, het Koninklijk Zeeuws Genootschap der Wetenschappen en de Molenstichting.

Het nieuwe bestuur is bezig een nieuwe, toegankelijke website voor de afdeling te lanceren. We kunnen nog wat versterking binnen het bestuur gebruiken, ook voor het ontwikkelen van de website, maar de vier bestuursleden die er nu zitten, zijn enthousiast! Alex Groosman is voorzitter, Niek Beeke penningmeester en vervangend secretaris, Ton Ruigrok onderhoudt onder meer de contacten met externe partijen en Ariane Lafort neemt de PR en Communicatie voor haar rekening. Aagje Feldbrugge, die eerst het secretariaat onder haar hoede had, kon de bestuurswerkzaamheden niet meer combineren met haar fulltime werk voor het Zeeuws Genootschap der Wetenschappen, en is teruggetreden. Maar ze blijft actief lid van de AWN Zeeland/West-Brabant en was dan ook bij deze Algemene Ledenvergadering aanwezig.

Tijdens deze vergadering is ook gesproken over metaaldetectie, waar een deel van de amateur-archeologen zich enthousiast mee bezig houdt. In het verleden hielden sommige eigenaren van metaaldetectoren zich niet altijd aan de regels, wat frictie opleverde. Het bestuur denkt na over hoe we deze metaaldetectie een goede plek kunnen geven binnen de vereniging.

Na de lunch gingen we zaterdag op pad met Leo den Heijer, die ons in de buurt van het natuureducatiecentrum De Kraaijenberg bij Bergen op Zoom meenam naar de slikken, waar resten liggen van het verdronken dorp van Hildernisse.

Hoewel de resten onder het slik liggen of moeilijk bereikbaar waren in verband met het herfstseizoen en het getij, was het een fantastische en interessante excursie.

3. Verslag Excursie Verdwenen Zwinsteden

Wat een feest van herkenning, om elkaar zaterdag 9 oktober weer te zien voor een excursie naar het bezoekerscentrum in t Zwin bij Knokke. Daar was de tentoonstelling over de Verdwenen Havens in het Zwin, compleet met geweldig Virtual Reality-brillen, waarmee je als het ware opeens zelf in deze Middeleeuwse havens rondliep. Lees hieronder het verslag van Ton Ruigrok:

Uit drie delen van Zeeland zijn wij aangekomen, Sluis en omgeving, Zuid-Beveland en Walcheren. We stellen ons voor, begroeten elkaar, drinken, praten. De jongste is 14-en oudste is 84 jaar.

Na afloop ruimen we onze zoete picknick op en gaan we naar het onthaal gebouw van de tentoonstelling. Als iedereen aangekomen is, worden we binnen geleid naar de tentoonstellingsruimte. Onze gids is Jan Trachet, historicus van de UGent, die ons leidt naar de rand van een grote projectietafel. Hierop is in reliëf het Zwingebied uitgebeeld. Boven de tafel zijn drie digitale projectoren gehangen. Het jaartal, de stromen, de dijken, de steden en de kanalen worden per tijdsperiode geprojecteerd. Jan Trachet wijst ons per periode telkens naar de vondsten in de vitrines; een stokvis, een kandelaar, een messenheft, een kruik en twee fragmenten van een Noorse bakplaat.

Het kleinste object is de koperen kwadrant uit het jaar 1307. Deze zonnwijzer is gevonden bij een opgraving bij de oude Hanzestad Zutphen, maar is in Brugge gemaakt. Met dit 'dingetje' manoeuvreerden de kapiteins op handelsschepen langs de kusten en staken zeeën over.

In de achterzaal is op drie wanden een virtuele projectie van het jaar 1430. Als wij met onze 16 personen staan te kijken, worden we geruisloos op de getijdenstroom het Zwin in gevaren. We zien links van ons fort Sluis, rechts de kijktoren van Mude. We passeren stil Anna ter Muiden. Graanmolens draaien in de verte. Rondom ons is beweging van vaartuigen als de Bremer kogge. Enkele scheepjes liggen vast en scheef in het slik en wachten op hoog water. Aan stuurboord van ons vaart een galleischip mee. Op de oevers bewegen mensen; karren worden getrokken. We passeren Hoeke, Oostkerke, Damme en komen aan in Brugge.

Brugge is een flinke handelsplaats aan het eind van de vaarweg. De typisch Vlaams gebouwde huizen en pakhuizen met de overhangende voorgevels in hout en steen markeren het aanzicht van deze stad. De kleine vensters geven geen kans op naar binnen kijken, hoe het leven zich daar afspeelt.

In de verte wordt gebouwd aan het uitdijende stads beeld. Mensen dichtbij en op de kades, de handelswaar is zichtbaar in vaten en pakketten. Een monnik passeert een groepje mensen op weg naar zijn abdij. Een handelsschip heeft onder een walkraan aangelegd; in het rad zie je mensen bewegen. Een last gaat langzaam omhoog uit het schip. De scherpe bruggen verbinden kades; kleine schutsluisjes houden het water vast voor hoger gelegen vaarten. Er wordt handel gedreven in kleine marktstalletjes. Geroezemoes in de stad Brugge in 1430 en in ons gezelschap anno 2021.

Na deze virtuele beleving gaan we in de middag naar Sluis, Oostkerk en Damme. In deze plaatsen, nu aan kanalen, staan ook weer Virtual Reality kijkers in het landschap. Hier kan je ter plaatse bekijken hoe het op deze handelsroutes geweest is. In het plaatsje zelf of in de omgeving. Bij de meeste VR-kijkers is er een wachtrij van mensen, die een reconstructieblik in het verleden willen werpen.

Deze dag biedt een terugblik van hoe het geweest zou kunnen zijn 1000 jaar geleden. Vele archeologische vondsten legden het verleden vast.

Deze VR-reconstructie is betoverend mooi en brengt ons weer in 2021.

Thuis lees ik de uitnodiging en de routebeschrijving nog een keer. Uit het boek van de Verdwenen Zwin havens haal de beelden terug. Onze gids Jan Trachet is een van de schrijvers.

Ton Ruigrok

4. Archeologie in Zeeland en West-Brabant in de media

De ontdekking van een 2000 jaar oude boerderij op Tholen en meer reportages op tv en in de kranten:

<https://www.omroepzeeland.nl/nieuws/131099/Archeoloog-genoot-van-opgraving-boerderij-Een-van-de-bijzonderste-dingen-die-ik-tot-nu-toe-heb-meegemaakt>

<https://www.omroepzeeland.nl/nieuws/130354/Stille-Willie-komt-tot-leven-deze-veertiende-eeuwse-monnik-krijgt-een-gezicht>

Een detectorpiloot vond in Breda een grote gouden munt met daarop het jaartal 1600, een afbeelding van het Gulden Vlies, en de gelatiniseerde tekst 'Albert en Elisabeth, bij de gratie Gods aartshertogen van Oostenrijk, hertogen van Bourgondië en Brabant'. Na aanmelding van deze vondst bij het Archeologisch Centrum Breda bleek het te gaan om een munt die in Antwerpen werd geslagen ter ere van het aantreden van Albert van Oostenrijk en Isabella van Spanje als regenten van de Habsburgse Nederlanden in 1598. Een dergelijke munt wordt een 'Albertijn' genoemd. Meestal is zo'n munt gemaakt van koper of zilver, maar deze keer dus van goud. Dit maakt de Bredase Albertijn een zeldzaam exemplaar.

Breda was tot 1869 een vestingstad. De vesting was voorzien van allerlei verdedigingswerken, zoals een stadswal met bastions, daaromheen een gracht voorzien van contregardes, en daar weer omheen een tweede wal met op de hoekpunten twee lunetten. Een contregarde is een klein eilandje omgeven door een min of meer v-vormige keermuur voorzien van steunberen, waarop met infanteriesoldaten en geschut de verdediging van een achterliggend bastion kon worden gevoerd. Contregardes werden gewoonlijk, net als bastions, genoemd naar de infanterieregimenten die daarop gelegerd waren. Op de hoek van de Vijverstraat en Wilhelminasingel in Breda zijn onlangs de restanten van zo'n contregarde gevonden. Het bleek te gaan om het 17e-eeuwse Rohan, dat diende ter verdediging van het achterliggende Chassé-bastion bij de vroegere Ginnekenpoort. Een klein deel van de fundering van de keermuur en de steunberen moest worden verwijderd vanwege de aanleg van een nieuwe riolering, maar niet nadat alles netjes was ingemeten en gedocumenteerd. De funderingen bleken voornamelijk te bestaan uit houten vlonders ondersteund door houten heipalen. Enkele houtdelen zijn bemonsterd en opgestuurd voor nader onderzoek.

Ook Bergen op Zoom was vroeger een vestingstad en ook daar werden de werken aan het eind van de 19e eeuw grotendeels afgebroken om ruimte te maken voor vergroting van het stadscentrum. Toen in 2018 tegenover het station het nieuwe woonpark 'Hof van Asselbergs' werd gebouwd, ontdekte men daaronder forse restanten van de voormalige, aan het eind van de 17e eeuw onder leiding van architect Menno van Coehoorn gebouwde vestingwerken. Besloten werd om de resten te bewaren en voor het publiek zichtbaar te maken door er omheen een ruime kelder te bouwen. Deze panoramakelder is nu officieel geopend en toont op grote schermen met een

dito geluidsinstallatie de historie van de vestingstad Bergen op Zoom aan het publiek.

Bij het boren van een nieuwe gasleiding in Bergen op Zoom stuitte men op de hoek van de Burgemeester Stulemeijerlaan en de Noordsingel op 14e eeuwse restanten van de Steenbergsepoort. De vondst op deze locatie was een verrassing, want in de 18e eeuw - toen deze poort deel uitmaakte van de vestingwerken - was het bovengrondse deel van deze poort kennelijk een stuk kleiner dan vierhonderd jaar eerder. Nadat alle gevonden resten waren gefotografeerd en in kaart gebracht, zijn ze weer ondergronds gegaan.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd hotel Britannia aan de Vlissingse boulevard gebruikt als commandopost van de Duitse oorlogsmarine. Onder het hotel en daar omheen werd een bunkercomplex gebouwd ter verdediging van deze post. Door hotel Britannia met fosforgranaten geheel in brand te schieten kon in november 1944 de commandopost desondanks door de geallieerden worden ingenomen. Na de sloop van de hotelrestanten en delen van het bunkercomplex werd tien jaar later ter plaatse een nieuw hotel gebouwd, dat in 1992 werd gesloten met het idee om er wederom een nieuw hotel te bouwen. Zo'n drie decennia later is men daarmee dan toch nog begonnen, en tijdens de aanleg van een parkeergarage onder dit hotel werd onlangs een geheel intacte Duitse manschappenbunker van het type 501 ontdekt. Dit bunkertype is zelfs in deze tijd niet zeldzaam, waardoor de bunker zonder problemen kon worden geruimd. Maar voorafgaand aan de sloop is de gehele nog in de bunker aanwezige inventaris overgedragen aan de Walcherse stichting Bunkerbehoud.

--- tot zover deze nieuwsbrief voor de maanden oktober-november. Voor het einde van het jaar krijgt u nog een laatste nieuwsbrief van het jaar, waarin we vooruitblikken naar het nieuwe jaar!

Hans de Vos & Ariane Lafort.